

КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Сьогодні питання комп'ютеризації аудиту є досить актуальним, оскільки застосування спеціалізованого програмного забезпечення дозволить якісніше спланувати роботу аудитора з врахуванням специфіки діяльності підприємства-клієнта, ефективніше її виконати, зменшити затрати часу на проведення аудиту. Крім того, майбутнє комп'ютеризації аудиту визначає його здатність орієнтуватися на інвесторів, власників, акціонерів, а отже, задовольняти інформаційні вимоги різних напрямків аудиту.

Комп'ютеризація є однією з найважливіших стадій науково-технічного прогресу. Інтенсивний розвиток електронно-обчислювальної техніки і технологій дав значний вплив на ефективність аудиту і вдосконалення його методів. З'явилась можливість не тільки розрахунку, але й перевірки показників ділової активності, фінансової стійкості короткострокової і довгострокової перспективи, ліквідності і платоспроможності, оцінки рентабельності активів та капіталу. Необхідно зауважити, що облікові системи, які застосовують у комп'ютерному середовищі, сприяють проведенню аудиторських перевірок із використанням їх у комп'ютерній мережі клієнтів. Такий прийом методики аудиту із застосуванням комп'ютерів відомий під назвою «СААТs-Computer — Assisted Audit Techniques».

За допомогою програмних засобів аудитор має можливість здійснити тестування розрахунків, робити перерахунки і зіставляти отримані результати з нормативними даними, встановити відхилення, з'ясувати їх причини і запропонувати заходи з метою поліпшення облікової та аналітичної роботи, одержати управлінські рішення.

Загалом можна виділити такі переваги застосування комп'ютерної техніки при проведенні аудиту:

- зменшення обсягу даних, що оброблюються вручну;
- виконання нескладних розрахунків, друк типових форм аудиторських документів, анкет, тестів тощо;
- зменшення ризику появи арифметичних помилок, порушень при відображенні даних в облікових регістрах;
- перевірка тотожності чи взаємної ув'язки показників різних форм звітності в автоматичному порядку;
- компактне зберігання і багаторазове використання даних бухгалтерського обліку;
- формування регістрів бухгалтерського обліку й альтернативного балансу з використанням електронної бази даних клієнта;
- проведення комплексного аналізу фінансового стану економічного суб'єкта.

Найпоширеніші програми серед провідних зарубіжних аудиторських фірм: «Vector 6», «My Client», «Audit Sistem/2». На даний час в Україні серед спеціалізованого аудиторського програмного забезпечення, яке являє собою завершені програмні продукти для продажу, можна назвати лише п'ять таких продуктів, а саме: програмний продукт «Ассистент аудитора» (розробник фірма «Сервіс-аудит»), програмний продукт «Помощник аудитора» (фірма «Гольдберг-аудит»), програмний продукт «Abacus Professional», програмний комплекс «Експресс-Аудит: ПРОФ» та програмний продукт «IT Audit: Аудитор» (КСБ «Мастер-Софт»). Як правило, великі аудиторські фірми, купуючи подібні програмні продукти, згодом створюють спеціальні надбудови до них, які дозволяють послідовно запускати на масиві даних клієнтів відпрацьовані досвідом фахівців запити та тести. Відповідно, такі додатки до програми є комерційною таємницею аудиторської фірми.

Разом з тим, аналіз досвіду перевірок аудиторських фірм свідчить, що нерідко після впровадження автоматизованої інформаційної системи відбувається певне погіршення стану обліку. Це пов'язано з дією комплексу чинників, які супроводжують процес переходу від застосування традиційних до новітніх інформаційних технологій. Часто із створенням комп'ютерних інформаційних систем підприємства відмовляються від належного паперового документального оформлення операцій, не роздруковують первинні документи та облікові регістри, внаслідок чого зменшується обсяг контрольних процедур, що погіршує якість фінансової інформації.

Таким чином, до переліку основних факторів, що стримують автоматизацію вітчизняного аудиту, слід додати:

- відсутність у вітчизняних реаліях прямого взаємозв'язку між ефективністю перевірок та ефективністю діяльності компаній;
- відсутність у більшості вітчизняних фірм вільних фінансових ресурсів для фінансування розробки власного програмного забезпечення.

За відсутності попиту на сучасне програмне забезпечення з боку аудиторів жодна з ІТ-компаній не візьметься за реалізацію серйозних проєктів, а існуючі спроби створити такі залишаться без подальшого розвитку. Тож, не дивно, що ІТ-компанії готові сьогодні працювати виключно під конкретного замовника, адаптуючи для нього ту чи ту версію чи розробляючи програмне забезпечення відповідно до потреб конкретної аудиторської фірми, проте не готові інвестувати кошти у випуск систем, попит на які на ринку важко спрогнозувати.

Ще однією проблемою комп'ютеризації аудиту, якій слід приділити увагу, є те, що різні підприємства застосовують різне програмне забезпечення, і в результаті цього аудитор не може використовувати одну і ту ж програму для різних підприємств.

Також до основних проблем комп'ютеризації аудиту варто віднести: виїзний характер роботи аудитора; різноманітну галузеву спеціалізацію клієнтів аудиторських фірм, що при постійних змінах законодавства не дозволяє провести деталізовану настройку спеціалізованих систем.

Отже, комп'ютеризація аудиту є об'єктивно необхідним процесом, який підвищить якість і ефективність проведення аудиту, однак, на шляху впровадження використання комп'ютерної техніки і технологій в аудиті існує певне коло проблем, серед яких виділяють такі:

- низький рівень розвитку аудиторського ринку, викликаний незначним періодом його становлення;
- аудит фінансової звітності згідно з міжнародними стандартами багато в чому має за основу так зване «професійне судження аудитора, яке ґрунтується на його досвіді та інтуїції»;
- різна галузева спеціалізація клієнтів аудиторських фірм, що при динамічно мінливому законодавстві заважає детально налагодити спеціалізовані системи на усі можливі випадки;
- ряд методичних проблем, зокрема, необхідність розроблення методичних підходів реалізації трансформаційних процедур перетворення фінансових звітів за заданими форматами, не розголошуючи при цьому комерційну таємницю тих аудиторів, які вже виконують подібні замовлення й знають, як цю роботу виконувати;
- низький рівень комп'ютерної грамотності користувачів.

Таким чином, можна зробити висновок, що використання інформаційних технологій є не тільки актуальним завданням і найважливішим фактором успішної роботи аудитора, а й необхідною умовою її виконання. Українські фірми повинні усвідомити, що тільки якнайшвидше освоєння інформаційних технологій дозволить їм одержати необхідні конкурентні переваги в боротьбі на вітчизняних і закордонних ринках.

Щодо шляхів подолання даних негативних проявів у вітчизняному аудиті, то тут слід говорити про необхідність загального покращення стану вітчизняного аудиту:

- оздоровлення ринку аудиторських послуг шляхом створення добросовісного конкурентного середовища та витіснення компаній, що займаються недобросовісною конкуренцією;
- підвищення доходності вітчизняних аудиторських фірм, наприклад, шляхом впровадження АПУ правил і рекомендацій щодо ціноутворення на ринку аудиторських послуг, встановлення мінімальної вартості послуг;
- визнання необхідності автоматизації діяльності вітчизняних аудиторів та відповідний перегляд вимог щодо компетенцій, якими має володіти сучасний аудитор, включення до їх числа знань і навиків використання спеціалізованих інформаційних систем і технологій;
- розробка і затвердження Аудиторською палатою технічних вимог і параметрів, яким має відповідати програмне забезпечення, призначене для автоматизації аудиторської діяльності, що полегшить і здешевить їх розробку для ІТ-компаній, зменшить їх ризики та, відповідно, здешевить кінцевий програмний продукт для вітчизняних аудиторів.